

POLITINIO KINO SAMPRATA ŠIUOLAIKINIO KINO IR MEDIJŲ TEORIJOJE. PARLAMENTARIZMO IDĖJOS SKLAIDOS ATVEJAI

RENATA STONYTĖ

*Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas
Vilnius University Faculty of Communication
Saulėtekio al. 9, LT-10222 Vilnius
El. paštas renata.stonyte@kf.stud.vu.lt*

Santrauka

Straipsnyje tiriama politinio kino samprata – politinis kinas apibrėžiamas ne tik šiuolaikinio kino, bet ir vizualiųjų medijų kontekste: įtraukdamas ir sukurdamas santykį tarp vaizdinio ir auditorijos, inkorporuodamas ideologinius „kodus“, kinas perduoda tam tikras vizualias žinutes, kurios turi įtakos auditorijos politinei socializacijai, vertybių sistemos susiformavimui. Tad kuriami įvaizdžiai turi įtakos ir parlamentarizmo idėjos sklaidai – politinio kino filmuose pateikiami parlamento ir parlamentarų paveikslai suteikia žinių apie atstovaujamosios demokratijos principus, elektorato ir parlamentarų santykį.

Reikšminiai žodžiai: politinis kinas; ideologija; vaizdo medija; parlamentas.

Įvadas

Kinui, kaip masinės komunikacijos priemonei, skiriama mažiau dėmesio negu televizijai ir spaudai, nors šiandieninėje vizualiojoje kultūroje jis tapo ne tik komunikaciniu kanalu, bet ir sukuria tam tikrus interpretavimo rėmus, vertybines orientacijas ir įsitikinimus, t. y. turi įtakos ideologinio konstrukto formavimuisi ir jo sklaidai visuomenėje. Nuo pat atsiradimo tapęs pramoga, atsipalaidavimo būdu milijonams vidurinėsios klasės atstovų, kinas buvo pritaikytas ir politinėms užmačioms: politinės žinutės įtraukimas į meninį filmą leido veikti auditorijos sąmonę ir užsitikrinti jos palaikymą priimant politinius sprendimus. Kaip teigia Thomasas Elsaesseris ir Maltė Hageneris, filmas „gali jungtis prie viešųjų diskursų bei ideologijų, siekdamas dominuoti, transformuoti <...> suvokimą“¹.

Politinis kinas šiame kontekste turi didžiausią reikšmę – vaizduodamas pasaulį, kuriame mes gyvename, atliepdamas svarbius dabarties ar istorinius įvykius, jis gali tiesiogiai veikti mūsų politinius ir socialinius įsitikinimus. Ypač svarbus politinio kino vaidmuo skleidžiant parlamentarizmo – demokratijos pamato – idėją, nes meninėmis formomis gali būti parodoma piliečių atstovavimo galia, nauda ir reikšmė.

Pasitelkiant vizualiųjų medijų ir šiuolaikinio kino teoriją, straipsnyje siekiama į politinį kiną pažvelgti kaip į politinės ideologijos mediumą ir atskleisti jo funkcionalumą, panaudojimo būdus, t. y. išsiaiškinti, kaip politinis kinas gali būti visuomenės formavimo / informavimo ir poveikio objektu. Nors Jeanas-Lucas Comolli ir Jeanas Narboni kiekvieną filmą vadina politiniu², straipsnio autorė, analizuodama teorines Ernesto Giglio, Terry Christenseno ir Peterio J. Haaso įvestis, api-

¹ Elsaesser, Th., Hagener, M. *Kino teorija: įvadas per juslių prizmę*. Mintis: Vilnius, 2012, p. 185.

² Comolli, J.L., Narboni, J. *Cinema/ideology/criticism*. Edited by L. Brady, M. Cohen. Film theory and criticism: introductory readings. New York: Oxford University Press, 2004.

brėžia politinio kino sampratą per politinių kino filmų turinį ir įtraukiamumą bei sukuria tam tikrus politinio kino interpretavimo rėmus, o Danielio P. Franklino, Michaelio Parenti ir Louiso Giannetti įžvalgos apie perduodamą politinio kino žinutę ir jos įtaką auditorijai leidžia politinį kiną analizuoti komunikaciniu aspektu.

Minėtų teoretikų įžvalgos naudojamos nagrinėjant pasirinktus politinius kino filmus, skirtus parlamentarizmo idėjų sklaidai. Autorė, analizuodama politinius kino filmus, išryškina pateikiamus parlamentario ir parlamentarų įvaizdžius, kurie, kaip minėta, veikia žiūrovų supratimą apie egzistuojančią politinę sistemą ir jos veikimą.

Politinio kino samprata

Politinis kinas susideda iš dviejų autonomiškų objektų: kino ir politikos, todėl svarbu suvokti kiekvieną atskirai ir jų bendro derinio sąsają su pradiniais objektais. Politinio kino sąvoka gali būti plačiai interpretuojama ir suprantama. Pirmiausia politinį kiną ir politinius filmus galima apibrėžti skirtingai: politinis kinas suprantamas kaip industrijos dalis, kur aptariamas kino industrijos ir valdžios santykis, filmų gamyba ir sklaida; politinis filmas – politinio kino dalis, kūrinys. Filmas šiuo atveju orientuotas į meninę vertę, kūrybinį procesą.

Dažniausiai apibūdinant politinius filmus pasitelkiamas jų turinys – tai filmai, kurie vaizduoja, atspindi tam tikrą politinę sistemą, politines institucijas, politinius veikėjus ir kt.³ Michaelis Genovese'as siūlo keletą kriterijų, kuriais remiantis galima identifikuoti politinį filmą: filmas kalba apie tam tikrus politinius pokyčius; sukurtas remti egzistuojančią ekonominę, politinę, socialinę sistemą; kaip priemonė propagandai⁴. Antrasis apibrėžimas daugiau dėmesio skiria politinio

³ Christensen, T., Hass, J.P. *Projecting politics: political messages in American film*. Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, 2005, p. 4.

⁴ Giglio, E. *Here's looking at you: Hollywood, films and politics*. New York: Peter Lang, 2005, p. 35.

kino paskirčiai, jo naudojimui kokiam nors tikslui pasiekti, vis dėlto pirmasis ir antrasis apibrėžimai siejasi: siekiant vieno iš išvardytų tikslų, filmo turinys atitiks aprašytąjį.

E. Giglio, svarstydamas apie politinio kino sampratą, nesutinka su M. Genovese'o paviršutinišku politinio filmo apibrėžimu, kuris neapima filmų, neturinčių intencijos paveikti žiūrovą, o tik informuoti, pristatyti politinius, socialinius aspektus, nesūlant sprendimo ar nerodant aiškaus vienos ar kitos pusės palaikymo⁵. Kita vertus, pats informacijos pateikimas ir temos pristatymas jau gali kreipti žiūrovą prie tolesnių apmąstymų ar socialinio veiksmo. Taigi bet koks informacijos pateikimas viena ar kita tema paveikia auditoriją, bent jau tame kontekste, kuriame gauta informacija priimama ir apgalvojama, bet ji nėra įperšama – auditorijai paliekama teisė savarankiškai interpretuoti problemą.

Christenseno ir Haaso knygoje „Politikos planavimas – politinės žinutės amerikietiškuose filmuose“ (angl. *Projecting Politics – Political Messages In American Films*, 2005) diskutuojama dėl politinio filmo žanro, bet taip pat susiduriama su problema, stengiantis jį apibrėžti tam tikrame lauke, t. y. nustatant rėmus, kuriuose galėtų tilpti visi politiniai filmai. Problema kyla todėl, kad politiniai filmai neturi nusistovėjusio siužeto ir charakterių kaip kiti žanrai. Tokie filmai derinami su kitais žanrais (politinė komedija, politinis trileris, politinė drama) ir neįtvirtina savo unikalios charakteristikos. Politinio filmo žanrui trūksta nuoseklumo (vidinio suderinamumo). Iškyla ir kita problema, kaip teigia T. Christensenas ir P. J. Haasas, patys režisieriai gali bijoti politinio filmo etiketės savo filmui, kad neprarastų pramoginio filmo statuso⁶ (kuris susijęs su kino, kaip verslo industrijos, pelnu).

Tarsi pabrėžiama, jog politinis kino filmas neturi išskirtinių bruožų, o sujungia tam tikras kitų žanrų detales, kurios įvairiuose filmuose

⁵ *Ten pat*, p. 25.

⁶ Christensen, T., Hass, J.P. *Projecting politics: political messages in American film*. Armonk, N.Y.: M.E. Sharpe, 2005, p. 5.

yra skirtingos, todėl dėliojant šią dėlionę nematyti aiškaus politinio filmo išskyrimo iš kitų žanrų. Tad klausimas, kaip vertinti politinį filmą, lieka atviras: kaip žanrų mišinį ar atskirą „dalį“ kino kontekste? Galime pastebėti, jog „grynų“ tam tikro žanro filmų yra mažuma, dauguma jų apibūdinami sujungiant kelis žanrus.

Giglio savo knygoje „Į Jus žvelgia Holivudas, filmai ir politika“ (angl. *Here's Looking at You – Hollywood, Film, and Politics*, 2000), plėtodamas temą apie politinį filmą, išskiria dvi nuomonių grupes: viena jų teigia, jog politinis filmas gali būti apibūdinamas tik kaip propaganda, o frazė „politinis filmo žanras“ priimama kaip oksimoronas; kita grupė pažymi, jog daugelis filmų turi užkoduotą politinę prasmę, nors ir naiviai, bet perduoda politines žinutes, kuriose pabrėžiamos idėjos ir vertybės, atspindinčios valdančiųjų požiūrį, ar perteikia tam tikro laikotarpio tautos dvasią / veidą, stiprina *status quo*⁷. Analizuojant šias dvi pozicijas apie politinį filmą stebima, kad nė viena taip ir nepasiūlo aiškios politinio filmo sampratos.

Galima išskirti ir kitą filmų grupę, atsietą nuo komercinio kino, t. y. filmus, kurie ne tik tiesiogiai diskutuoja apie politinius įvykius, juos atkartoja, perfrazuoja, bet ir siekia suardyti ideologinę struktūrą, tradicinius būdus realybei atvaizduoti. Apie autorinius filmus kalba ir L. Brašiškis. Jo teigimu, yra ir neideologinio politinio filmo autorių, kurie nesiekia kurti laikydamiesi egzistuojančios ideologijos⁸, kaip teigė Comolli ir Narboni, suktis tame pačiame ideologijos rate, patvirtinant jos egzistavimą ir paklūstant masėms, bet šie autoriai „savo filmuose nenori rodyti masių iš praeities, atvirkščiai, ieško naujos, į ateitį orientuoto kolektyvizmo formos“⁹. Taigi šie politinių filmų kūrėjai sau kelia kitus tikslus, taip įtvirtindami skirtingą politinio filmo supratimą.

⁷ Giglio, E. *Here's looking at you: Hollywood, films and politics*. New York: Peter Lang, 2005, p. 23–24.

⁸ Brašiškis, L. Kur pastatyti kamerą, arba kinas apie žmones, kurių dar nėra. *Kinas*. 2010, Nr. 4(312).

⁹ *Ten pat*.

Į politinį kiną galima pažvelgti ir iš filosofinės perspektyvos. Deleuzėas politinį kiną skiria į dvi grupes: klasikinį ir šiuolaikinį. Šių dviejų grupių skirtį atspindi žmonių vaizdavimas / egzistavimas. Filosofas pabrėžia, kad amerikiečių ir sovietų filmuose žmonės rodomi tokie, kokie yra – „realūs, nors dar neaktualūs, idealūs, nors ne abstraktūs“¹⁰. Šiuolaikiniam politiniam kinui skiriamas visai kitas vaidmuo – jo tikslas ne reprezentuoti visuomenę, bet, kaip teigia Rodowickas, leisti auditorijai pačiai interpretuoti, atrasti, gal net sukurti save¹¹. Kaip minėta, žmonių vaizdavimas turi tapti ne egzistuojančios visuomenės atspindžiu, bet nauju savęs ir kitų supratimo būdu. Šis kolektyvinės minties kūrimas įgalina vaizdo medijas dalyvauti konstruojant, kuriant visuomenę.

Vaizdinio kūrimas susijęs ir su vaizdinio-laiko sąvoka, klasikinė chronologinė įvykių seka pakeičiama, laikas tampa sudėtinis, anot Deleuzėo, „vaizdinys yra laiko santykių ansamblis... Laiko santykiai niekuomet nėra pastebimi kasdieniu suvokimu, tačiau jie matomi vaizdinyje, tiek, kiek jis yra kūrybiškas. Vaizdinys padaro laiko santykius tokius, kurie negali būti perkelti į dabartį, – jusliškai suvokiamus ir matomus.“¹² Nufilmuotas įvykis (praeitis) turi santykį su žiūrėjimo dabartimi, vaizdinio suvokimas, pats vaizdinys tampa nestatiškas, jis kuriamas ir perkuriamas. Taigi žmonių atmintis koreliuoja su dabarties vaizdiniu ir įgauna savitą formą.

Viena vertus, matoma, jog politinis filmas gali pateikti aiškius atsakymus, kaip suprasti vieną ar kitą reiškinį, interpretuoti politinį lauką, taip pat filme galima stebėti save, gyvenantį toje pačioje ideologinėje struktūroje, ir priimti, patvirtinti valstybės *status quo*. Kita vertus, politinis filmas gali atverti kitą požiūrį į egzistuojančią sistemą: auditorija

¹⁰ Deleuze, G. *Cinema 2: the time image*. Minneapolis: University of Minnesota Press, p. 208.

¹¹ Rodowick, D.N. *The virtual life of film*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 2007.

¹² Deleuze, G. „The brain is the screen: an interview with G. Deleuze. *The brain is the screen: Deleuze and the philosophy of cinema*. Edited by G. Flaxman. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000, p. 371.

neįspraudžiama į interpretavimo rėmus, ji kuria pati save, priima vaizdinius ir interpretuoja laisva valia.

Jamesas Monaco, analizuodamas politinius filmus, teigia, jog politinis kino pobūdis atskleidžiamas per vieną iš kategorijų: ontologiškai – filmas, kaip medija, gali rekonstruoti tradicines vertybes; pamėgdžijojant – filmas gali reflektuoti realybę ar ją atgaivinti; natūraliai – komunikacinis filmo elementas sukuria ryšius tarp filmo ir jo stebėtojo per natūralius politinius aspektus¹³. Pateikiama panaši, jau girdėta, struktūra: filmas atvaizduoja realybę, gali ją modifikuoti, o šis mechaniškas realybės, tikrovės atkūrimas sustiprina ryšį tarp žiūrovo ir vaizdinio.

Taigi atsiradus keliems politinio filmo suvokimo aiškinimams, iškilusią problemą geriausiai išsprendžia Peterio Haaso klasifikacija. Mokslininkas pateikė politinių filmų klasifikacijos lentelę, kuri susideda iš keturių dėmenų ir padeda sugrupuoti filmus pagal politinės reikšmės intensyvumą:

- tikras politinis filmas (angl. *pure political film*) – su aiškia politine žinute, kurią auditorija puikiai supranta;
- turintis politinį atspalvį (angl. *politically reflective*) – politinis turinys naudojamas kaip siužeto priemonė, bet yra antrinis veiksnys plėtojant pagrindinę temą;
- autorinis politinis filmas (angl. *auteur political films*) – filmai, turintys politinę prasmę, bet be politinių nuorodų (nedidelė režisierių grupė). Kaip pavyzdys pateikiamas filmas „Krikštaitėvis“ (*Godfather*, Francisas Fordas Coppola, 1972), kuriame mafiją galima palyginti su veikiančiu politiniu aparatu;
- socialinio turinio filmai (angl. *socially reflective films*) – pasižymi paprastumu ir yra pateikiami kaip pramoginiai. Šie filmai neturi jokių politinių intencijų, charakterių ar įvykių, bet gali turėti tam tikrą, numanomą politinę prasmę¹⁴.

¹³ Monaco, J. *How to read a film: the world of movies, media, and multimedia*. New York: Oxford University Press, 2000, p. 263.

¹⁴ Giglio, E. *Here's looking at you: Hollywood, films and politics*. New York: Peter Lang, 2005, p. 34.

Hasso filmų tipologija apima tiek aiškų politinį turinį, tiek užkoduotą politinę prasmę turinčius filmus. Ši klasifikacija kiekvienam filmui suranda tinkamą vietą tam tikroje grupėje, bet analizuojant atskirus pogrupius kyla klausimas, ar toks politinio filmo supratimas suteikia aiškumo nagrinėjamai sąvokai. Išlieka tas pats platus politinio filmo laukas. Susiaurinant jį galima apibrėžti, jog politinis filmas dažniausiai reflektuoja politinę realybę, politinius santykius konkrečioje ideologinėje sistemoje: kalbant apie turinį – filme vaizduojamos politinės institucijos, politinės sistemos veikimas, jos dalyviai, visuomeniniai santykiai, o apie poveikį – apibrėžiami tam tikri politinės sistemos metmenys, informuojama, kuriama vertybių sistema, filmas tampa politinės socializacijos veiksniu.

Politis kinas kaip priemonė perduoti žinutę

Vakarų visuomenė greit tapo priklausoma nuo vizualiosios kultūros: jau po fotografijos atsiradimo vaizdai tapo ne tik kalbos priedu, bet pakeitė ją kaip priemonė realybei patikrinti, suprasti. Informacija tapo paremta jusline patirtimi, t. y. nuotrauka, vaizdo įrašu. Kaip teigia Heideggeris, pasaulio vaizdas nepasikeitė nuo viduramžių iki modernno, bet faktas, kad pasaulis tapo vaizdu, apskritai sukūrė modernaus amžiaus esmę¹⁵. Vaizdinių kalba pradėjo dominuoti bet kokiame informacijos sklaidos lauke, vizualusis formatas tapo traukos objektu ir realybės ekvivalentu.

Taigi kinas tapo ne tik vizualiosios kultūros pamatu, bet ir sukūrė / atskleidė ryšį tarp meno ir politinės galios. Istoriniame kontekste pastebima, jog nuo pat pradžios politinis kinas turėjo ir savo vaidmenį valstybės politikoje. Filmai, siekiantys išlaikyti *status quo*, remiantys kapitalistinę ekonominę sistemą, tarnavo kaip instrumentas valdžios propagandai suiručių metu, buvo naudojamas kaip pagalbinė prie-

¹⁵ Mirzoeff, N. *An introduction to visual culture*. London; New York: Routledge, 1999, p. 5.

monė per krizes ir karus. Kinas tapo pagrindine priemone, kuri, kaip teigia George'as Mosse'as, nacionalizavo mases¹⁶. Filmai, sukurdami vizualias istorines ikonas, paskatino ir sutelkė bendrai veikti, leido keistis bendromis prasmėmis, suformuodami tam tikrą istorinę sąmonę.

Fašistai kino filmus naudojo kaip priemonę, kuri suteikia stiprybės jausmą, grožio pajautimą mitologizuojant dabartį. Stiprybė pasiekiamą per tautos istoriją, jos praeitį perkeliančią į dabartį, sukuriant stiprų tautinį identitetą, bet kartu išlaikant turtinius santykius ir jėgos struktūras. Komunizmas šiuo atveju, kaip teigia Walteris Benjaminas, visą meną politizavo¹⁷. Kino industrija tapo valstybės politikos dalimi, o režisieriai – nustatytos politikos įgyvendinimo įrankiu.

Nuo XX a. vidurio galima pastebėti politinio kino kitimą: didesnė saviraiškos galimybė leido daugeliui filmų tapti ne tik egzistuojančios politinės sistemos įrankiu, bet ir pasižymėti kritiniu požiūriu į politinę situaciją. Išskiriami keturi pagrindiniai veiksniai, padėję formuoti Europos kinui po 1967-ųjų: pirmiausia filme, kaip minėta, pakeičiama realybės sąvoka; antra, filmas naudojamas kaip tiesioginio politinio veiksmo priemonė ir diskusijų socialinėmis, politinėmis, ideologinėmis temomis vieta; trečia, filmo pasakojimas – kaip abstraktus autoriaus diskursas; ketvirta, filmas – kaip savarankiškos ideologinės ir mitologinės visatos kūrimo įrankis¹⁸. Politinis filmas tapo istorinės realybės interpretavimo priemone ir galimybe, pasireiškusi saviraiškos laisvė buvo proga kalbėti apie politinius įvykius pasitelkiant meninį filmą. Realybė tapo ne pristatoma, bet konstruojama pagal individualų supratimą.

Tad šiuolaikinis politinis kinas, anot W. Benjaminio, išplečia žmogaus suvokimo ribas ir kritinį mąstymą¹⁹. Nors filmas gali būti

¹⁶ Stern, F. Screening politics: cinema and intervention. *Georgetown journal of international affairs*. Retrieved 5, vol. 11 (2011).

¹⁷ Kenez, P. *Cinema and Soviet Society from the revolution to the death of Stalin*. London; New York: I.B.Tauris, 2001, p. 252.

¹⁸ Kovacs, A.B. *Screening modernism: European art cinema, 1950–1980*. Chicago: University of Chicago Press, 2007, p. 356.

¹⁹ Stern, F. Screening politics: cinema and intervention. *Georgetown journal of international affairs*. Retrieved 5, vol. 11 (2011).

pristatytas kaip pramoga žiūrovui, jis nėra tik atsipalaidavimo būdas, filmas savo turiniu ir kontekstu kalba apie kasdienio gyvenimo problemas, tik žiūrovas turi priimti žinutę, suvokti ją kaip problemą. Žiūrovui suteikiama ne tik filmo turinio suvokimo, bet ir interpretavimo galimybė, kuri gali būti nulemta prieš tai sukauptos patirties, istorinių niuansų išmanymo. Kinas tampa informaciniu kanalu, kuris „kuria“ žiūrovą.

Galima pastebėti, jog pradinis supratimas, kaip turi atrodyti pasaulis, susiformuoja per medijose pateikiamus vaizdinius: kaip elgiasi policijos pareigūnas, katalikas ar musulmonas. „Kai mes reaguojame į realaus gyvenimo situacijas ir sušunkame „kaip ir filme“, išreiškiame pripažinimą ir net pasitenkinimą, kad mūsų medijų sukurti rėmai randami ir realiame pasaulyje.“²⁰ Filme sukuriami stereotipai gajūs visuomenėje, tuos pačius medijose pateikiamus vaizdinius norima matyti ir realiame gyvenime, priimti juos kaip nekintančius.

Tą patį patvirtina ir Danielis P. Franklinas, kuris tvirtina, jog politinių filmų analizavimas – vienas iš metodų tirti, kaip amerikiečiai vertina politines institucijas²¹. Vadinasi, institucijos, pareigūnų teigiamas ar neigiamas vaizdavimas meniniame filme yra tiesiogiai susijęs su žiūrovų požiūriu į juos. Jeigu daugelyje filmų politikas rodomas kaip korumpuotas valstybės pareigūnas, toks įvaizdis gali išlikti ir žiūrovų sąmonėje. Kita vertus, galbūt tai ne vien kino, bet ir visos žiniasklaidos įtaka. Svarbu suprasti, koks ryšys išlaikomas: tai filmo autoriaus kritika vykdomai politikai ar visuomenės kritikos atspindys. Visuomenės nuomonė apie politikus ir politines institucijas palaikoma ir sustiprinama ar keičiama?

Svarbi išlieka ne tik vaizdinio estetika, bet ir temos pateikimas – ne tik kaip, bet ir kas pateikiama. Darbotvarkės nustatymo (angl. *agenda*

²⁰ Parenti, M. *Make-believe media: the politics of entertainment*. New York: St. Martin's Press, 1992, p. 4.

²¹ Franklin, D. *Politics and film: the political culture of film in the United States*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2006, p. 3.

setting) teorija teigia, kad žiniasklaidos priemonės gali daryti įtaką auditorijos domėjimuisi tam tikromis temomis, t. y. daugiausia dėmesio žiniasklaidoje sulaukiantys klausimai ir auditorijos bus vertinami kaip labai svarbūs. Pritaikydami šią teoriją kino filmams galime teigti, jog politiniuose filmuose akcentuojami klausimai ir visuomenėje gali būti suvokiami kaip itin reikšmingi. Filmui išryškinus tam tikras problemas ir emociškai paveikus auditoriją, ši gali skirti daugiau dėmesio joms analizuoti, apgalvoti, socialiniam veikimui.

Į šią teoriją galima pažvelgti ir iš kitos pusės. Politinio kino tematika dažnai gali būti veikiamą išorinių įvykių, t. y. filmo turinys susijęs su politinėmis aktualijomis, visuomenės dėmesį patraukusiomis temomis, socialine padėtimi, įvairių sričių problematika (pavyzdžiui, migracija, valstybės santykiai su kitomis šalimis (užsienio politika), valstybės vidaus politika (socialiai remtinų šeimos, mažumos ir kita). Taigi į filmo kuriamą „darbotvarkę“ galima žiūrėti kaip į tolesnę temos papildymą, plėtojimą kitoje medijoje arba kaip į atskirą priemonę, kuri „verčia“ pamąstyti apie tam tikras problemas, temas.

Kaip minėta, auditorija, žiūrėdama filmus, mato ne tik save ir ieško paralelių tarp vaizdinio ir realybės, bet atranda atsakymus į jai svarbius klausimus, susikuria vaizdinius-normas, kurie veikia kaip gyvoji partitizė. Kas šiai vaizdo medijai sukuria įtaigumą? Elsaesseris ir Hageneris siūlo į kiną pažvelgti per juslių prizmę ir kūnišką įsitraukimą, „kai be regos, taktiliškumo ir garso pojūčių, kūnas turi papildomų būdų įsitraukti į kino įvyki“²². Kinas, veikdamas jausmus, sukuria ryšį tarp vaizdinio ir žiūrovo, o ši „išgyvenamoji“ partitizė lieka žiūrovo sąmonėje ir tampa savasties dalimi.

Taigi politinė komunikacija įmanoma ne tik per spaudą ir televiziją, istorinėje perspektyvoje matyti, kad politinis kinas dalyvauja komunikaciniame procese įvairiais atžvilgiais: formuodamas nuomonę,

²² Elsaesser, Th., Hagener, M. *Kino teorija: įvadas per juslių prizmę*. Mintis: Vilnius, 2012, p. 11.

reflektuodamas visuomenės poziciją, informuodamas apie tam tikrus procesus, institucijas, politines idėjas, problemas. Perduota žinutė tam pa įkūnyta patirtimi, kuri turi ir išliekamąjį poveikį.

Kinas kaip politinės ideologijos mašina

Bendrai ideologija apibrėžiama kaip įsitikinimų rinkinys arba prielaidos, kurias dauguma žmonių visuomenėje priima kaip tvirtas ir ne-kintamas. Ideologija apima tiek socialinius, kultūrinius, tiek politinius įsitikinimus. Terminas paprastai yra susijęs su politika ir partijomis, tačiau jis taip pat gali reikšti tam tikrą reikšmių aibę, kuri galima skirtingose sferose, taip pat ir kine²³. Kitaip tariant, labiau nukreipta į filmą, ideologija gali būti suprantama kaip tam tikra suvokimo, interpretavimo sistema.

Ideologija, jos perteikimas meniniame filme daro įtaką socialinių ir politinių įsitikinimų formavimuisi. „Į filmus galima žvelgti kaip į iš pažiūros nekaltus pražūtingų ideologijų variklius, kaip į slapta primetamčius normatyvumą ar kaip į pacientą, kurį vargina „simptomai“, tačiau filmus galima pasitelkti ir kaip įvestis vertinant socialinių institucijų ar kultūrinių vertybių sistemų darbą.“²⁴ Elsaesseris ir Hageneris pritaria idėjai apie ideologinio konstrukto formavimą filmuose, tačiau žvelgia į jį ne tik kaip į tam tikrą visuomenės „standartizavimą“, bet ir kaip į galimybę suvokti pirminį visuomenės vaizdinio formavimo šaltinį.

Geraldas J. Bieseckeris-Mastas teigia, jog mes esame linkę „vartoti“ filmus, o ne galvoti apie juos, dauguma iš mūsų nesupranta, ką jie mums sako ar ką liepia daryti. Žiūrovai, anot Bieseckerio-Masto, suprantami kaip filmo potyrių „gaudytojai“²⁵, t. y. auditorija, žiūrėdama

²³ Giannetti, L. *Understanding movies*. 9th ed. Upper Saddle: Prentice Hall, 2002, p. 417.

²⁴ Elsaesser, Th., Hagener, M. *Kino teorija: įvadas per juslių prizmę*. Mintis: Vilnius, 2012, p. 65.

²⁵ Biesecker-Mast, G.J. How to watch movies intelligently. Prieiga per internetą: <http://www.bluffton.edu/~mastg/Watchingmovies.htm> [žiūrėta 2014 m. vasario 12 d.].

filmus, nenori galvoti, todėl dauguma filmų yra sukurti taip, kad skatintų pamiršti, kaip galvoti, tiesiog leistų priimti vaizdus tokius, kokie jie yra. Filmai pateikia pažįstamas istorijas, kurios įprasmina mūsų pačių gyvenimus. Jie nustato tam tikrą tvarką pasaulio chaose, rodydami, ką ir kaip mes turime vertinti, taip pat ko ir kodėl turėtume nepaisyti.

Pati ideologinė žinutė filmuose gali pasireikšti trimis būdais. *Neutralūs filmai* yra tokie, kuriuose ideologija nėra afišuojama, dauguma jų skirti pramogai. Gilinamasi į estetinį pateikimą, o ne į problemų analizavimą. Tokie filmai nėra dažni. Kita kategorija – *numanomas* (angl. *implicit*) ideologijos reiškimasis. Tai dažniausia ideologinė filmų forma, kuri atsisleidžia per skirtingus herojaus ir piktadarijo ideologinius vaidmenis: oponuojančias protagonisto ir antagonisto vertybes. Istorijos moralas nėra tiesiogiai perteikiamas – auditorija turi padaryti išvadas. Tokie filmai perduoda dominuojančios klasės pasaulėžiūrą ir vyraujančius moralės kodus. Trečioji kategorija – *atviri* (angl. *explicit*) *ideologiniai filmai*, kurie skirti pamokyti ir įtikinti žiūrovus. Paprastai sukuriamas herojus, kuris skleidžia „norimas“ vertybes. Kraštutiniai šios kategorijos pavyzdžiai – propagandiniai (dažniausiai patriotiniai) filmai²⁶. Pastebima, jog teigiamas filmo herojus žiūrovams pateikia idealizuotos tikrovės atspindžius: veikėjo veiksmai, gyvenamoji aplinka sukuria požiūrio į pasaulį ir gyvenimą sisteminių supratimą.

Jeanas-Lucas Comolli ir Jeanas Narboni taip pat analizuoja politinę kiną per ideologinę koduotę. Pagal perduodamą politinę žinutę filmai yra klasifikuojami į keletą smulkesnių kategorijų. Didžiausią dalį sudaro filmai, kurie paklūsta vyraujančiai ideologijai ir stengiasi ją atkartoti filme. Teigiama, jog daugelis filmų yra paveikti ideologijos, net jeigu autorius nenorėjo jų įsprausti į rėmus. „Nesvarbu, filmas komercinis ar nepriklausomas, modernus ar tradicinis, priklauso senajam ar nauja-

²⁶ Giannetti, L. *Understanding movies*. 9 th ed. Upper Saddle: Prentice Hall, 2002, p. 417.

jam kinui – tai tų pačių ideologijų mišinys²⁷, – akcentuoja Comolli ir Narboni. Anot jų, žiūrovai save gali išreikšti tik per ideologinius rėmus, ko nori žiūrovas – jau nulemta ideologijos, nes ji formuoja socialinius poreikius. Pabrėžiama, jog tai yra uždaras ratas: žiūrovai nori to, ko siekia ir dominuojanti ideologija (nes publika paveikta ideologijos), jeigu žiūrovai to pageidauja – kino industrija pateikia²⁸. Politinio kino industrija paremta ideologija ir jos perteikimu meniniuose filmuose, o šis pateikimas atitinka auditorijos lūkesčius. Taigi kino industrija ir auditorija viena kitą papildo ir veikia nenukrypdamos nuo egzistuojančios ideologijos.

Ideologijos perteikimas ir perdavimas gali atlikti keletą funkcijų: formuoti (filmai, kurie įtvirtina tam tikrą supratimą apie įvykius, valdžios aparato veiksmus ir vienaip ar kitaip juos pateisina, remia) ir palaikyti tam tikrus įsitikinimus (kiti kino filmai, kaip minėta, gali būti aliuizija į egzistuojančią socialinę, ekonominę, politinę sistemą). Kitaip tariant, ideologija gali pasireikšti kaip tam tikros realybės vaizdavimas. Vadinasi, vieni filmai gali tikslingai formuoti visuomenės nuomonę, kurti tam tikrus supratimo standartus, kiti – tiesiog atkartoti veikiančios sistemos dėsnius. Galima pridurti, kad filmuose naudojami stereotipai gali toliau didinti paramą dominuojančiai ideologijai, o kontraideologijos pateikimas – kelti klausimus apie egzistuojančią sistemą.

Parlamento ir parlamentarų įvaizdžiai politiniuose filmuose

Parlamentas – viena svarbiausių demokratinės valstybės valdymo institucijų, o institucijos projektavimas vizualioje medžiagoje, šiuo atveju meniniuose filmuose, sukuria regimąjį parlamento paveikslą,

²⁷ Comolli, J.L., Narboni, J. Cinema/ideology/criticism. Edited by L. Brady, M. Cohen. *Film theory and criticism: introductory readings*. New York: Oxford University Press, 2004.

²⁸ *Ten pat.*

kuriame atskleidžiama institucijos reikšmė, nauda, jos vidinė struktūra. Nors politinis filmas negali perteikti visapusiško politinės sistemos veikimo modelio, sukomponuotos scenos leidžia įsivaizduoti parlamentą kaip politinės sistemos dalį, jį identifikuoti, o pasikartojantys parlamento įvaizdžio kūrimo elementai sudaro sąlygas formuotis tam tikriems politiniams įsitikinimams.

Politinių užuominų (įstatymų leidžiamosios valdžios paveikslų) randama įvairių žanrų filmuose²⁹, kurie pagal turinio elementus patenka į Haaso ir Christenseno politinių filmų klasifikaciją (*1 paveikslėlis*) ir sudaro sąlygas visapusiškai nagrinėti politinius kino filmus. Šis meniniuose filmuose kuriamas įstatymų leidžiamosios valdžios vaizdinys nėra vienalytis – skirtingos stilistikos filmai akcentuoja įvairius dalykus, bet pagrindiniai motyvai išlieka panašūs: parlamentas kaip politinių diskusijų erdvė, korupcijos atvejai, atstovavimas ir kt. Institucijos paveikslas kuriamas per veikėjų-parlamentarų portretus.

AUKŠTAS	<i>Grafas Montekristas</i> <i>Ali G Parlamente</i>	<i>Nuostabi malonė</i> <i>Linkolnas</i> <i>Daensas</i> <i>Geležinė ledi</i> <i>Karaliaus žaidimas</i> <i>Jaunasis Vinslou</i>
Politinis turinys		
ŽEMAS		
	ŽEMAS	AUKŠTAS
	Politiniai tikslai / įtraukimas	

1 paveikslėlis. Politinių filmų klasifikacijos lentelė. Parengta pagal Haaso ir Christenseno teoriją

²⁹ Toliau analizuojami filmai: „Grafas Montekristas“ (*The Count of Monte-Cristo*, 1975) – nuotykių; „Ali G Parlamente“ (*Ali G Indahouse*, 2002) – komedija.

Pirmiausia filmuose siekiama pristatyti įstatymų leidžiamosios valdžios santykį su visuomene, atskleidžiant atstovaujamosios demokratijos principus. Filme „Daensas“ (*Daens*, S. Coninxas, 1992 m.) pagrindinis veikėjas – kunigas Daensas – atstovauja flamandams. Turėti atstovą parlamente – galimybė būti išgirstiems, matomiems. „Jeigu Jūs norite pagarbos, privalote pakeisti valdžią. Taigi pirmiausia parlamentą.“³⁰ Parlamentas vaizduojamas kaip svarbiausia valdymo institucija, kuriai įtaką gali daryti rinkėjai, o politikas tampa patikėtiniu, kuris turi ne tik išryškinti rinkėjų problemas, bet ir jas spręsti. Tikimasi, jog ir vienas asmuo turės reikšmės paprastų žmonių gyvenimui. „Dabar eikite ir pasakykite parlamente, kad mes esame geri žmonės. Ir pasakykite, kad mes alkani.“³¹ Visuomenė savo lūkesčius peradresuoja politikams ir siekia tapti matoma, įgyti politinių teisių.

Analizuojamuose meniniuose filmuose į įstatymų leidžiamąją valdžią žvelgiama ir iš tolimesnės istorinės perspektyvos. Filme „Nuostabi malonė“ (*Amazing Grace*, M. Aptedas, 2006 m.) pasakojama istorija apie politiką, kovojantį prieš prekybą vergais. Filme dėmesys koncentruojamas į Bendruomenių Rūmus (Didžiosios Britanijos Parlamento žemieji rūmai), kuriuose keliamas prekybos vergais panaikinimo klausimas. Parlamento narių atstovavimas piliečiams – pagrindinė prerogatyva, kita vertus, filme parlamentarai vaizduojami turintys ir savų interesų, išpareigojimų verslui: „Daug gerbiamų Parlamento narių yra suinteresuoti kolonijomis Pietų Amerikoje, kiti investavo į plantacijas, dar kiti – laivų savininkai.“³² Protagonistas siekia įtikinti daugumą tam tikrų sprendimų priėmimo reikalingumu ir gina visuomeninį interesą, kita grupė siekia verslo struktūrų ir savo tikslų. Tad filmuose jaučiamas protagonistų ir antagonistų vertybių pasiskirstymas ir *numanomo* ideologinio kodo laikymasis. Vis dėlto tiek piktadarys, tiek herojus atstovauja Parlamentui ir formuoja bendrą jo paveikslą perteikdami teigiamas ir neigiamas ypatybes.

³⁰ Coninx, S. *Daens*. Olandija, 1992.

³¹ *Ten pat.*

³² Apted, M. *Amazing Grace*. JAV, 2006.

Vaidmenų pasiskirstymas ryškus ir filme „Daensas“. Kaip minėta, vaizduojamos dvi politikų grupės – siekiantys teisingai atstovauti savo rinkėjams ir tik savo interesus ginantys asmenys: „Turtingojo balsas visada garsesnis už vargšo.“³³ Kunigas Daensas siekia teisių suteikimo darbininkams, darbo sąlygų pagerinimo, savo ruožtu su tekstilės pramone susijęs Krikščionių partijos pirmininkas prioritetu laiko gamyklų pelną. Abiejuose filmuose vaizduojami politikai-protagonistai, kurie siekia būti tarpininkais tarp valdžios ir žmonių, o įstatymų leidžiamoji institucija – svarbi žmonių likimams ir kuriamai gerovei. Kaip teigia Elsaesseris ir Hageneris, sukuriama tam tikras vertybinis konstruktas³⁴.

Analizuojamuose filmuose svarbios ne tik teigiamos asociacijos. Pagarbos ir etikos klausimas – dar vienas aktualus politinių filmų elementas, kai dėmesys skiriamas ir parlamentarų etikai posėdžiuose. Parlamento rūmai politiniuose filmuose dažnai yra ne konstruktyvių diskusijų erdvė, kurioje sprendžiami ir priimami svarbūs įstatymai, o skirtingų politinių jėgų tarpusavio santykių aiškinimosi vieta, kurioje politikai vienas kitą menkina, stengiasi pašiepti. „Gerbiamoji ledi per daug spygauja“³⁵, – šioje scenoje siekiama sumenkinti politikę, situaciją paversti „žaidimu“, politikę – pajuokos objektu. Filme „Linkolnas“ (*Lincoln*, S. Spielbergas, 2012 m.) posėdyje, prieš balsavimą dėl vergijos panaikinimo, kongresmenų argumentai, pasisakymai atremiami sarkazmu, bandoma menkinti kitus: „Kaip galiu tvirtinti, kad visi žmonės lygūs, kai prieš mane stovi dvokiantis džentelmeno iš Ohajo kūnas, įrodymas, kad kai kurie yra prastesni, kūrėjo apdovanoti menku protu“; „mes užuodžiame jo kalbos smarvę <...>, tu, kvailas lepši“, „tu panašesnis į roplį, ne į žmogų“, „kai Styvensas pradės kalbėti, pašiek jį, <...> priversk Styvensą putoti“³⁶. Diskusija remiasi ne išsakytais argumentais, bet savo galios demonstravimu,

³³ Coninx, S. *Daens*. Olandija, 1992.

³⁴ Elsaesser, Th., Hagener, M. *Kino teorija: įvadas per juslių prizmę*. Mintis: Vilnius, 2012, p. 65.

³⁵ Lloyd, Ph. *The Iron Lady*. Dž. Britanija, Prancūzija, 2011.

³⁶ Spielberg, St. *Lincoln*. JAV, 2012.

pašiepiant kitą politiką, siekiant parodyti, jog kito pastabos, įžvalgos yra bevertės, remiamasi ne faktais ir idėjomis, bet sarkazmu. Svarbių klausimų sprendimas paverčiamas „spektakliu“, susikoncentruojama į priešišku jėgų žodžių karą. Apsizodžiavimas prilyginamas diskusijai, kurioje svarbiausias vaidmuo tenka ne racionaliems svarstymams. Taip žeminamas politiko, institucijos įvaizdis. Parlamento įvaizdis kuriamas ir pačių parlamentarų pasisakymuose apie šią instituciją: „Ten žiurkių irštva, ta pati netalentingų prasčiokų gauja, kuri atmetė pataisą prieš 10 mėnesių“³⁷, „Sveika atvykusi į beprotnamį“³⁸. Čia įvaizdis formuojamas ne tik parlamentarų elgesio vaizdine, bet ir žodine išraiška.

Panašūs akcentai išryškunami ir komedijos žanro filme „Ali G Parlamente“ (*Ali G Indahouse*, M. Mylodas, 2002 m.): „Pažvelkite į save, juk jūs ištisas dienas kabinėjatės vienas prie kito“³⁹; „Kodėl jus turėtų gerbti kiti, jeigu jūs nebandėte gerbti vienas kito čia“. Pirmiausia Parlamento erdvė tampa matoma ir vertinama iš šalies: kalbama ne tik apie pagarbą institucijos viduje, bet ir visuomenės pagarbą politikams. Taigi Parlamento vidinė aplinka ir komunikacija paraleliai tapatinama su išorės erdve – valdžios ir visuomenės santykiais. Šis vaizdiniuose sukuriamas politinių intrigu, nepasitikėjimo įspūdis tampa Parlamento veidu, vaizdinių kalba prisideda prie jų apmąstymo ir nuomonės formavimo.

Filme „Karaliaus žaidimas“ (*King's game*, N. Arcelis, 2004 m.) į parlamentą žvelgiama iš partijos perspektyvos, vidinės kovos dėl posto. Dviejų Centro partijos narių noras užimti partijos pirmininko vietą ir tapti kitu šalies ministru pirmininku sukuria konfrontaciją pačioje partijoje: „Politikas stengiasi atsikratyti kito politiko? Tai vyksta kasdien.“⁴⁰ Politikų susidūrimas net toje pačioje partijoje kelia politiko asmeninių ambicijų ir atstovavimo klausimą.

³⁷ *Ten pat.*

³⁸ Lloyd, Ph. *The Iron Lady*. Dž. Britanija, Prancūzija, 2011.

³⁹ Mylod, M. *Ali G Indahouse*. Dž. Britanija, 2002.

⁴⁰ Arcel, N. *King's game*. Danija, 2004.

Politiniuose filmuose akcentuojami ir politikų korupcijos atvejai. Filmuose skamba pašiepiantys komentarai apie politikų papirkinėjimą: „Papirkti kongresmeną nėra neteisėta. Kitu atveju jie badaus“; „Kongresmenai tapo pigūs. Keli tūkstančiai žalių ir gausi viską, ko reikia“⁴¹. Antroje citatos dalyje atskleidžiamas korupcijos atvejų tęstinumas („tapo pigūs“) ir paties proceso paprastumas („gausi viską, ko reikia“). Papirkinėjami ne tik politikai, patys parlamentarai irgi daro įtaką visuomenės nuomonei, preferencijoms. Rinkėjus siekiama patraukti ne tik komunikuojant viešojoje erdvėje, bet ir materialiomis dovanomis⁴².

Vaidzdinga filmo „Grafas Montekristas“ (*The Count of Monte-Cristo*, D. Green'as, 1975 m.) scena, kai valstybės pareigūnas (Fernanas Mondegas) iškviečiamas į Prancūzijos parlamentą pasiaiškinti dėl laikraščiuose pasirodžiusių straipsnių apie praėityje padarytus nusižengimus (reakcija į išorės aplinką), sukuria kitokį parlamento institucijos paveikslą. Didesnis dėmesys krypta į atskaitomybės principą. Be to, kuriama formali aplinka: vengiama sarkazmo, pašiepimo, nepagarbaus kalbėjimo – priešingai nei prieš tai minėtuose filmuose.

Analizuotuose filmuose viską išsprendžia protagonistai, bet svarbus ir parlamento, kaip įstatymų leidėjo, vaidmuo, nes jo sprendimai teigiamai veikia elektoratą. Kita vertus, išskiriamas ir parlamento daugumos principas. Vienas politikas nepajėgus priimti, pakeisti įstatymą, tad jo retoriniai gebėjimai, argumentuotas kalbėjimas, įtikinėjimas, ištikimybė savo idėjoms ir įsitikinimams tampa galimybe daryti įtaką kitiems politikams, jų įsitikinimams vienu ar kitu klausimu. Šis principas akcentuojamas ir filmuose „Nuostabi malonė“, „Daensas“, kuriuose svarbių sprendimų priėmimas priklauso ne nuo vieno asmens, bet nuo tam tikro skaičiaus parlamentarų. Dar viename filme – „Jaunasis Vinslou“ (*Winslow boy*, D. Mametas, 1999 m.), taip pat išryškėja parlamento galios ir vaidmuo. Vinslou šeima siekia gauti Bendruomenių Rūmų leidimą paduoti į teismą Karališkąją jūrų laivyno kolegiją dėl neteisingo apkaltini-

⁴¹ Spielberg, St. *Lincoln*. JAV, 2012.

⁴² Coninx, S. *Daens*. Olandija, 1992.

mo vagyste ir jaunojo Vinslou pašalinimo⁴³. Šiuo atveju Bendruomenių Rūmai suteikia asmeniui galimybę apginti savo garbę ir tampa tarpine institucija.

Filme „Ali G Parlamente“ pagrindiniam filmo herojui, prieš priimant pasiūlymą kandidatuoti į Parlamentą, pateikiamas klausimas: „Ką tu šiame pasaulyje norėtum pakeisti?“ Toks klausimas – aliuzija į politikui suteikiamas galias. Šiuo atveju jos hiperbolizuojamos, politinė galia neapsiriboja rinkėjų atstovavimu, bet tampa galimybe daryti įtaką platesniame politiniame kontekste. Labiau koncentruojamasi į patį politiką, jo preferencijas, o ne į galimybę turėti įtakos vietinių žmonių gyvenimui. Sudaromas įspūdis, jog kiekvienas politikas turi politinę galią įgyvendinti norimus sprendimus.

Visuomenės atstovavimo klausimas gali būti ir kvestionuojamas. Filme „Nuostabi malonė“ parlamento posėdyje parlamentaro ištarti žodžiai: „Nejaugi jis nežino, kokie pavojai čia laukia protingai kalbančio žmogaus“⁴⁴, rodo, jog politikai gali suprasti sprendimų aktualumą ir svarbą, bet susitapatinimas su dauguma gali lemti jų pasyvumą. Kaip minėta, parlamentarų įvaizdis ir vėl skyla į du poliūs: aktyvūs, atstovaujantys piliečiams, turintys savo vertybes, prioritetus, ir politikai, kurie pirmiausia paiso savo interesų, prisitaiko prie situacijos. Vis dėlto tokios perskyros netrukdo formuoti pozityvų parlamento ir parlamentarų įvaizdį, nes protagonistas „įveikia visas kliūtis“ ir padedant parlamentui reikiamai išsprendžia kilusius klausimus, t. y. pateisina visuomenės lūkesčius. Antra, svarbi ne tik politinė korupcija, susijusi su politikais, bet ir visuomenė, kuri išsirenka „netinkamus“ lyderius. Stengiamasi suformuoti atitinkamą auditorijos nuomonę apie renkamus politikus, kurie tapatinasi su rinkėjais, siekia jų palankumo. Tad, kaip teigia Benjaminas,

⁴³ Pagal Didžiosios Britanijos teisinę sistemą Jūrų laivyno kolegija atstovauja Jūrų ministerijai (angl. *Admiralty*) ir karaliui, kurių sprendimai negali būti kvestionuojami, todėl reikalingas leidimas kreiptis į teismą.

⁴⁴ Apted, M. *Amazing Grace*. JAV, 2006.

filmai išplečia žmogaus suvokimo ribas ir kritinį mąstymą⁴⁵ – ne tik perteikia įvaizdžius, bet ir užkoduoja tam tikras žinutes.

Analizuoti filmai prisideda prie politinės socializacijos – vaizdo medijos atspindi politinės sistemos elementus, santykių tarp politinių institucijų ir visuomenės. Šis kuriamas paveikslas įsisažmoninamas, ilgainiui papildomas nauja medžiaga, kuri leidžia lengviau suvokti institucijos veikimą ir jį vertinti iš įvairių pozicijų: idealios (kaip turėtų veikti) ir esamos (kaip veikia). Įvaizdis dar labiau sustiprinamas motyvų, kurie kartojasi meniniuose filmuose ir taip išlieka nekintami. Kaip teigė Comolli ir Narboni, ideologinis veiksnys filmuose ir dominuojanti pasaulėžiūra – tarpusavyje susiję dalykai⁴⁶, tad parlamento paveikslas ir parlamentarų įvaizdžiai atitinka ir auditorijos pasaulėžiūrą. Perduodama žinutė, komponuojamas paveikslas tampa realybėje susidariusio auditorijos požiūrio vizualine forma, kuri dar papildoma, plečiama. Tad filmas reflektuoja realybę, vizualizuodamas jau nusistovėjusius vaidmenis.

Vaizdo medijomis perduodami įvaizdžiai ir jų pasikartojimas sukuria tam tikrus rėmus, pagal kuriuos vertinama institucija, suprantama jos reikšmė ir nauda. Meniniuose filmuose, kuriuose akcentuojamas parlamento vaidmuo, išryškėja parlamentarų galios elementas: atstovaujant piliečiams ir atstovaujant savo interesams, bet koku atveju institucija vaizduojama kaip turinti galią daryti įtaką žmonių gyvenimams, priimti su jų gerove susijusius svarbius sprendimus.

Išvados

Politinį kiną, viena vertus, formuoja filmo turinio motyvai (politinės institucijos, valdžios pareigūnai, politinės sistemos veikimo principai ir kt.), kita vertus – poveikis filmo auditorijai, kuri politinio konflik-

⁴⁵ Stern, F. Screening politics: cinema and intervention. *Georgetown journal of international affairs*. Retrieved 5, vol. 11 (2011).

⁴⁶ Comolli, J.L., Narboni, J. Cinema/ideology/criticism. Edited by L. Brady, M. Cohen. *Film theory and criticism: introductory readings*. New York: Oxford University Press, 2004.

to problemą priima emocionaliai ir daro išvadą apie politikos dalyvius, sprendimų priežastis ir pasekmes. Politinis kinas, kaip politinės ideologijos mediumas, išnaudodamas vaizdo estetikos, garso kuriamos emocijos paveikumą, žiūrovui perduoda vaizdinius-žinutes, kurios tampa informacijos šaltiniu, realybės konstravimo, visuomenės „kūrimo“ elementu. Taigi auditorija, žiūrėdama filmus, susieja matomus politinius vaizdinius su realiu pasauliu, tad politiniai filmai gali padėti suprasti politinius procesus, valdžios institucijų darbą, pakeisti nuomonę apie politikus ir politinį dalyvavimą.

Filmai, kuriuose atskleidžiami parlamento ir parlamentarų įvaizdžiai, visuomenėje suformuoja tam tikrus įsitikinimus dėl atstovaujamosios demokratijos principų, institucijos veiklos ir santykio su piliečiais. Analizuojamuose filmuose išryškintas parlamento vaidmuo sprendžiant su piliečių gerove susijusius klausimus ir atstovavimo principas, kuris įgalina parlamentarų siekti visuomeninio intereso gynimo, elektorato lūkesčių pateisinimo. Vis dėlto pastebimas ir vidinis politikų nesutarimas ir konsensuso paieškos. Vidinio institucijos chaoso ženklai, galios santykių aiškinimasis sumenkina parlamento įvaizdį – asmeninės ambicijos ir interesai iškyla aukščiau atstovavimo piliečiams idėjos.

Filmografija

1. Greene, D. *The count of Monte-Cristo*. JAV, 1975.
2. Lloyd, Ph. *The Iron Lady*. Dž. Britanija, Prancūzija, 2011.
3. Spielberg, St. *Lincoln*. JAV, 2012.
4. Coninx, S. *Daens*. Olandija, 1992.
5. Mylod, M. *Ali G Indahouse*. Dž. Britanija, 2002.
6. Apted, M. *Amazing Grace*. JAV, 2006.
7. Arcel, N. *King's game*. Danija, 2004.
8. Mamet, D. *Winslow boy*. Dž. Britanija, 1999.

CONCEPTION OF POLITICAL CINEMA IN CONTEMPORARY CINEMA AND MEDIA THEORY. THE SPREAD OF THE IDEA OF PARLIAMENTARISM

RENATA STONYTĖ

Summary

Keywords: political cinema; ideology; visual media; parliament.

The article analyzes the concept of political cinema, which is defined in the theory of contemporary cinema and visual media. Political cinema incorporates and creates a relationship between the image and the audience and transmits visual messages, which has an effect to the political socialization of the audience or its

value system. Therefore created images have the influence on the development of the parliamentarism idea - political films represent the parliament and parliamentary figures and provide knowledge of principles of representative democracy and relation between electorate and parliamentarians.

Įteikta 2014 m. gegužės 6 d.